

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra matematiky

Bakalářská práce

Vyučovací metody vedoucí k posilování úrovně finanční gramotnosti žáka základní školy

Vypracovala: Kristýna Vodičková
Vedoucí práce: Mgr. Martin Kazda, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma „Vyučovací metody vedoucí k posilování úrovně finanční gramotnosti žáka základní školy“ jsem vypracovala samostatně a pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Kristýna Vodičková v. r.

V Českých Budějovicích dne 12. dubna 2023

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Martinu Kazdovi, Ph.D., za jeho cenné rady k napsání této práce a vedení po dobu jejího psaní.

Anotace:

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku výuky finanční gramotnosti na vybraných základních školách. Zabývá se především vyučovými tématy v rámci finanční gramotnosti a výukovými metodami. Metody jsou zmapovány a vzájemně porovnány. Teoretická část obsahuje vysvětlení pojmu finanční gramotnost, zařazení tohoto tématu do Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Na konci se věnuje výukovým metodám, z hlediska jejich definice, historie, klasifikace, především je zde napsána podkapitola věnující se výukovým metodám finanční gramotnosti, kde je popsána didaktická hra vytvořená autorkou práce. V praktické části je čtenář seznámen s kvalitativním výzkumem, který zjišťuje, jaká témata z finanční gramotnosti se na vybraných základních školách vyučují a pomocí jakých metod. Cílem je tedy zjistit, zda se učitelé při výuce finanční gramotnosti řídí doporučenými metodami pro posilování výuky finanční gramotnosti, či nikoliv.

Klíčová slova:

Finanční gramotnost, finanční vzdělávání, výuka finanční gramotnosti, výukové metody

Annotation:

The bachelor's thesis is focused on the issue of teaching financial literacy at selected primary schools. It mainly deals with the topics taught in the framework of financial literacy and teaching methods which are mapped and compared with each other. The theoretical part contains an explanation of the concept of financial literacy, the inclusion of this topic in the Framework Educational Program for primary education. Finally, it deals with teaching methods, from the point of view of their definition, history, classification, and above all, there is a sub-chapter devoted to teaching methods of financial literacy, where a didactic game, created by the author of the work, is described. In the practical part, the reader is introduced to qualitative research. It finds out which financial literacy topics are taught at selected primary schools and using which methods. The aim is therefore to find out whether or not teachers follow the recommended methods for strengthening financial literacy teaching.

Key words:

Financial literacy, financial education, financial literacy teaching, teaching methods

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část	9
1 Vymezení pojmu finanční gramotnost.....	9
1.1 Co je finanční gramotnost?.....	9
1.2 Jak finančně vzdělávat?.....	10
1.3 Standard finanční gramotnosti.....	12
2 Finanční gramotnost v rámci RVP	14
3 Výukové metody.....	17
3.1 Co je to výuková metoda?	17
3.2 Historie výukových metod	18
3.3 Klasifikace výukových metod	19
3.4 Metody výuky finanční gramotnosti	21
Praktická část	26
4 Výzkum.....	26
4.1 Cíl výzkumu	26
5 Realizace výzkumu	27
5.1 Výzkumný soubor	28
6 Analýza dotazníkového výzkumu.....	30
7 Vyhodnocení výzkumu a diskuse	40
Závěr	43
Použité zdroje a literatura.....	45
Seznam obrázků, tabulek a grafů	47

Úvod

V dnešní době hraje finanční gramotnost člověka stále větší roli. S touto gramotností se každý z nás setkává prakticky denně. Pojem finanční gramotnost totiž souvisí s penězi, s nimiž nejen dospělí lidé hospodaří celý život. Není důležité umět peníze pouze vydělat a utratit, ale zásadní v životě je také umět sestavit rozpočet, šetřit peníze a vytvořit si rezervy. Existuje mnoho znaků, které nám napovídají, že lidé potřebují být stále více finančně gramotní.

V současné době můžeme pozorovat mnoho podvodníků na internetu, kteří se snaží lidi okrádat. Těmto podvodům lze snadno podlehnout. Jedním z preventivních nástrojů je však právě posilování úrovně finanční gramotnosti občanů. Vychází se z předpokladu, že dostatečně finančně vzdělaný spotřebitel by podvod poznal. Dalším ze znaků současné doby je stále rostoucí inflace, která také velmi úzce souvisí s tématem finanční gramotnosti. Doba dnes není lehká pro spoustu občanů České republiky, kteří musí čelit neustálému zdražování a s tím spojeným osobním bankrotům mnoha rodin.

Téma pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala z důvodu nedostatečné pozornosti věnované finančnímu vzdělávání žáků na základní škole. Povinnost výuky finanční gramotnosti na základní škole byla do Rámcově vzdělávacího programu zařazena až v roce 2013.

Cílem teoretické části je popsat a blíže vysvětlit metody vyučování finanční gramotnosti. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola je věnována tomu, co vůbec pojem finanční gramotnost znamená a jak být finančně vzdělaným člověkem. Druhá kapitola pojednává o zařazení finanční gramotnosti do Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále RVP ZV). Ovšem každá škola věnuje tomuto tématu jinou pozornost. Poslední kapitola vysvětluje pojem výukové metody, blíže je specifikuje a zabývá se i jejich historií. Na základě odborné literatury byly vybrány a dále charakterizovány výukové metody, které jsou vhodné při posilování úrovně finanční gramotnosti žáků na základních školách.

Praktická část se věnuje používaným metodám vyučování finanční gramotnosti a důrazu, který je ve školách kladen na toto téma. Dále se také zabývá tématy, jež jsou součástí Standardu finanční gramotnosti, měla by tak být vyučována v rámci této gramotnosti. Pro vypracování praktické části práce byla zvolena kvalitativní metoda formou dotazníku pro učitele, kteří se podílí na výuce finanční gramotnosti.

Cílem bakalářské práce je tedy především zmapování témat, která se vyučují na vybraných základních školách, zároveň je snahou zjistit, pomocí jakých metod se vyučují. Práce by měla pomoci nalézt odpověď na otázku, jak se učitelé řídí teoretickými doporučeními pro výuku finanční gramotnosti a jestli využívají i jiné výukové metody, které by mohly vést ke zlepšení výuky tohoto tématu na základních školách.

Teoretická část

1 Vymezení pojmu finanční gramotnost

V dnešní době je téma finanční gramotnosti velkým fenoménem, a to zejména kvůli rostoucí inflaci a zdražování v České republice. Finanční gramotnosti by mělo být učeno již od brzkého věku, jelikož v životě bude s penězi zacházet každý z nás. Za nadřazený pojem pojmu finanční gramotnost je považována ekonomická gramotnost.

1.1 Co je finanční gramotnost?

Existuje mnoho definic finanční gramotnosti, které se ovšem od sebe mohou lišit, každá z nich může popisovat tuto problematiku jiným způsobem.

Hesová & Zelendová (2011, s. 6) definují pojem finanční gramotnost následovně:

„Finanční gramotnost je souhrn kompetencí, které jsou uplatňovány v běžném životě a které jsou nezbytné pro aktivní a zodpovědnou účast na finančním trhu. Finanční vzdělávání v širším rámci podporuje prevenci proti předlužení a směřuje občany k zajištění na stáří.“

Ministerstvo financí ČR (2010) ve svém dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání zase definuje finanční gramotnost takto:

Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace (s. 11).

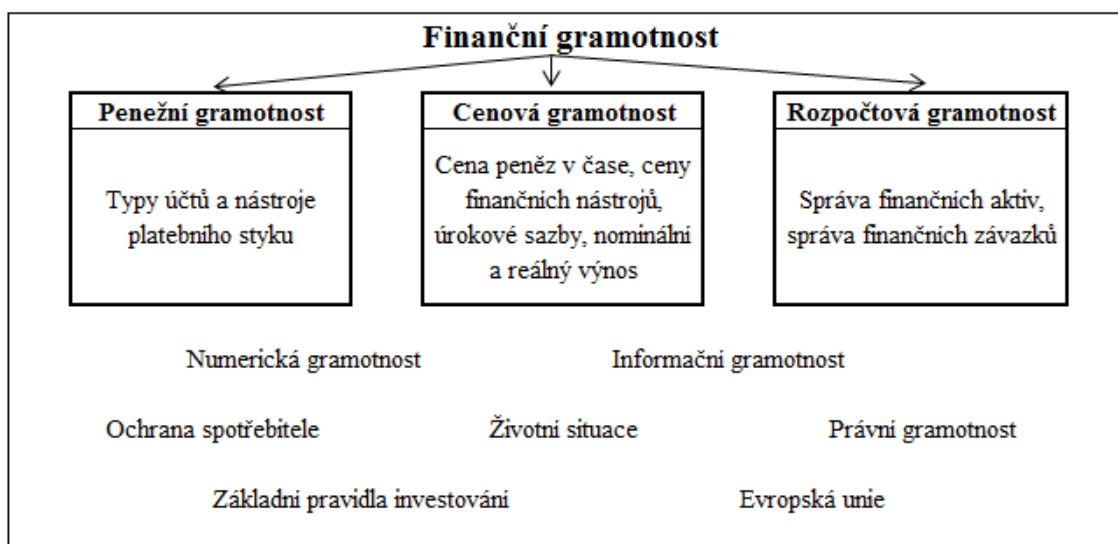
OECD (2012) charakterizuje pojem finanční gramotnost následovně.

Finanční gramotnost zahrnuje znalost a porozumění finančním konceptům a rizikům, dále dovednosti, motivaci a sebedůvěru potřebnou pro uplatnění těchto znalostí a porozumění s cílem činit efektivní rozhodnutí v různých situacích souvisejících

s financemi, zlepšit finanční situaci jedince či celé společnosti a umožnit zapojení do ekonomického života (s. 10)

Tato bakalářská práce se nejvíce ztotožňuje s definicí dle Ministerstva financí, která široce vysvětluje pojem finanční gramotnost, nahlíží na ni jako na soubor znalostí a dovedností. Tyto znalosti a dovednosti by měli žákům předat právě zkušení učitelé, kteří tuto problematiku vyučují. Žáci by měli pochopit podstatu finanční gramotnosti, která je v definici vysvětlena.

Finanční gramotnost v sobě v rámci rodinných financí zahrnuje tři složky: peněžní, cenovou a rozpočtovou, jak je znázorněno na obrázku č 1.1:

Obrázek č. 1.1: Schéma finanční gramotnosti, zdroj: Škvára (2011, s. 14)

Jednotlivé složky pak můžeme dále charakterizovat:

- peněžní – kompetence pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz, transakcí a správu nástrojů k tomu určených,
- cenová – schopnost dokázat porozumět cenovým mechanismům a inflaci,
- rozpočtová – umění vést rodinný/osobní rozpočet a dokázat zvládnout různé životní situace z pohledu finančního hlediska (Ministerstvo financí ČR, 2010).

1.2 Jak finančně vzdělávat?

Je velmi důležité, aby byl učitel sám dobře finančně vzdělaný, až poté může přemýšlet, jak své znalosti, dovednosti a zkušenosti předávat žákům. Jak již bylo zmíněno, od roku 2013 je finanční gramotnost ukotvena v RVP ZV. To tedy základním

školám udává povinnost očekávané výstupy a učivo finanční gramotnosti naplňovat. Každá ze škol má vlastní školní vzdělávací program, který se podle RVP ZV řídí a dle kterého má zařazenou finanční gramotnost do jednotlivých předmětů.

Hesová & Zelendová (2011) ve své metodické příručce zmiňují, že svět finančnictví je velmi proměnlivý, proto je důležité, aby učitel aktualizoval vzdělávací obsah velmi často. Učitel by měl žákovi předat potřebné zkušenosti, znalosti a dovednosti k tomu, aby žák v běžném životě dokázal hospodařit s penězi a byl dostatečně finančně gramotný.

Nejdůležitějším bodem pro výuku finanční gramotnosti je porozumění její podstatě. V České republice má finanční vzdělávání dvoupilířovou strukturu (Hesová, 2013). To znamená, že se dělí do dvou úrovní – jedna úroveň pro žáky v počátečním vzdělávání (základní a střední školy), druhá pro vzdělávání dospělých. Důležitým úkolem učitele je správné používání odborných termínů v oblasti financí.

Dle Ministerstva financí ČR (2019) existují čtyři principy finančního vzdělávání, kterými jsou:

- Princip objektivity
 - Tento princip je založen především na nestrannosti. Informace jsou sdělovány objektivně bez subjektivního hodnocení a lze pracovat s reálnými daty.
- Princip nezávislosti
 - Princip nezávislosti tvrdí, že finanční vzdělávání by mělo být odděleno od marketingu. Například při prezentaci se nedoporučuje ani nepropaguje konkrétní produkt či logo produktu.
- Princip odbornosti
 - Učitel, který finanční gramotnost vyučuje, by měl mít dostatečné odborné schopnosti a dovednosti, jež předá svým žákům. Také by měla být zaručena správnost vyučovaného obsahu.
- Princip zacílení
 - Způsoby, kterými je finanční vzdělávání prováděné, jsou přiměřené dané cílové skupině.

1.3 Standard finanční gramotnosti

V rámci finanční gramotnosti je velmi důležité, aby samotný učitel rozuměl základním pojmům v dané problematice a dokázal je vysvětlit svým žákům. On sám by měl být dostatečně finančně vzdělaný a musí umět odpovídat na případné dotazy. Jak již bylo řečeno, svět financí je velmi proměnlivý, a proto učitel musí sledovat jeho vývoj.

Standarty finanční gramotnosti existují jak pro základní vzdělávání, tak pro střední vzdělávání. Vymezuje cílovou úroveň finanční gramotnosti žáka základní školy prvního i druhého stupně, ale také žáka střední školy. Podle Oddělení 3603 - Retailové finanční služby a ochrana spotřebitele MF ČR (2017) se Standard finanční gramotnosti dělí na 4 okruhy, v rámci nichž jsou konkretizované jednotlivé očekávané postoje a chování pro určité stupně základní školy:

Tabulka č. 1.1: Standard finanční gramotnosti, (Oddělení 3603 - Retailové finanční služby a ochrana spotřebitele MF ČR, 2017, s. 4–5)

A) Nakupování a placení
I. stupeň
1. používá hotové, případně bezhotovostní peníze
2. odhadne a zkontroluje cenu nákupu a doklad, případně vrácenou hotovost
3. při nákupu srovnává zboží podle ceny či jednotkové ceny
II. stupeň
1. nakupování
a. vysvětlí stanovení ceny podle nákladů, poptávky a konkurence
b. na příkladu vysvětlí, jak reklamovat zboží či službu, na koho se obrátit v případě stížnosti či sporu
c. popíše vliv inflace na hodnotu peněz
d. rozpozná nekalé obchodní praktiky
2. bezhotovostní placení
a. popíše výhody a rizika bezhotovostního placení a vysvětlí, jak bezpečně platit
b. vysvětlí odlišnosti a omezení debetní a kreditní karty
c. popíše možnosti kontroly pohybu a stavu prostředků na účtu
B) Hospodaření domácnosti
I. stupeň
1. porovná své potřeby a přání s finančními možnostmi
2. sestaví jednoduchý rozpočet a v příkladu rozliší vyrovnaný, přebytkový a schodkový rozpočet
3. uvede příklady zvýšení příjmů a snížení výdajů
II. stupeň
1. rozpočet
a. sestaví rozpočet jednotlivce i domácnosti

<i>b. odliší čistý a hrubý příjem</i>
<i>c. odliší pravidelné, nepravidelné a jednorázové příjmy</i>
<i>d. odliší pevné, kontrolovatelné a jednorázové výdaje</i>
<i>e. zváží nezbytnost výdajů</i>
<i>2. porovná majetek a závazky domácnosti v bilanci</i>
<i>3. úvod do finančních služeb</i>
<i>a. charakterizuje jednotlivé finanční produkty a jejich využití</i>
<i>b. provádí výpočty jednoduchého úročení a popíše princip složeného úročení</i>
<i>c. charakterizuje úrok a poplatky a jejich vliv na cenu finančního produktu</i>
<i>d. porovná finanční produkty, zejména z hlediska rizika, výnosu a likvidity</i>
<i>4. plánování</i>
<i>a. stanoví své krátkodobé a dlouhodobé finanční cíle a rozhodne o způsobu dosažení těchto cílů</i>
<i>b. určí rizika ohrožující dosažení finančních cílů a navrhne způsob jejich zmírnění</i>
C) Přebytek rozpočtu domácnosti
I. stupeň
<i>1. vysvětlí, proč spořit</i>
<i>2. uvede příklady, jak spořit</i>
II. stupeň
<i>1. odliší spotřebu, úspory a investice a jejich využití</i>
<i>2. v příkladu navrhne řešení přebytku rozpočtu</i>
<i>3. odliší druhy pojištění</i>
<i>4. v příkladu navrhne vhodné využití pojištění</i>
D) Schodek rozpočtu domácnosti
I. stupeň
<i>1. objasní vznik dluhů a nutnost jejich placení</i>
<i>2. objasní rizika půjček a vysvětlí, v jakém případě je vhodné si půjčit</i>
<i>3. uvede příklady, jak si půjčit</i>
II. stupeň
<i>1. navrhne řešení schodku rozpočtu domácnosti</i>
<i>2. půjčování</i>
<i>a. rozhodne, v jaké situaci je vhodné a nevhodné si půjčit</i>
<i>b. porovná nabídky úvěrů</i>
<i>c. uvede příklady spotřebitelských úvěrů</i>
<i>d. vysvětlí postup získání úvěru včetně posouzení schopnosti splácet</i>
<i>3. důsledky nesplácení</i>
<i>a. vysvětlí příčiny a důsledky nesplácení dluhů</i>
<i>b. vysvětlí postup vymáhání dluhů</i>
<i>c. v příkladu navrhne řešení zadlužení</i>
<i>d. vysvětlí, jak se vyvarovat předlužení</i>

2 Finanční gramotnost v rámci RVP

Kurikulární dokument je pedagogický dokument, který vymezuje koncepci, cíle a vzdělávací obsah dané etapy vzdělávání. Vzniká na dvou úrovních – státní a školní. Pod státní úroveň patří Národní program rozvoje vzdělávání v ČR a rámcově vzdělávací programy (dále RVP). RVP jsou vydávány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro předškolní, základní, gymnaziální a odborné vzdělávání. Pod školní úroveň jsou řazeny školní vzdělávací programy (ŠVP) (Skalková, 2007).

Posilování finanční gramotnosti žáka je tak povinnou součástí základního vzdělávání. Výuku je tedy nutno realizovat jak na 1. stupni, tak na 2. stupni základní školy, jelikož v RVP ZV jsou jasně určené očekávané výstupy. Finanční gramotnost se svým obsahem řadí k mezioborové problematice, což znamená, že může být vyučována ve více předmětech, a proto je důležitá spolupráce mezi učiteli. Tato problematika je velmi zásadní a je důležité žáky finančně vzdělávat, což nám potvrzuje i zařazení nového cíle do RVP ZV, který je věnován právě finanční gramotnosti (Průvodce upraveným RVP ZV, 2014).

Dle dokumentu Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2021) se téma finanční gramotnosti vyskytuje v kapitolách:

Člověk a společnost

Tato vzdělávací oblast by měla žáka naučit určité znalosti a dovednosti, které jsou potřebné pro aktivní život ve společnosti. Žáci by měli pochopit určitá pravidla, dějiny a společenské vztahy. Právě v této oblasti je ukotvena i finanční gramotnost. Zmíněné znalosti a dovednosti, jež žáci díky této vzdělávací oblasti získají, by měli samozřejmě dokázat použít i v reálném životě. Do této oblasti spadají dva předměty – dějepis a výchova k občanství. Právě výchova k občanství má žáky seznámit s hospodářským životem a naučit je se orientovat ve světě financí. Jedním z cílů vzdělávací oblasti Člověk a společnost je správné hospodaření s penězi, orientace v cenách a spravování osobního či rodinného rozpočtu.

Očekávané výstupy v rámci výchovy k občanství, které souvisejí s tématem finanční gramotnosti, jsou sestavení rozpočtu domácnosti, uvedení příjmů a výdajů, vysvětlení principů jednotlivých typů (vyrovnaný, přebytkový, schodkový) rozpočtů, využití hotovostního a bezhotovostního platebního styku, popis funkcí bank a pojištění, vysvětlení podstaty trhu, nabídky a poptávky, inflace a rozlišení příjmů a výdajů státu.

Člověk a jeho svět

Tato vzdělávací oblast je jediná, která je vytvořena pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Vzdělávací oblast člověk a jeho svět je rozdělena do pěti tematických okruhů, kterými jsou:

- Místo, kde žijeme
- Lidé kolem nás
- Lidé a čas
- Rozmanitost přírody
- Člověk a jeho zdraví

Cílové zaměření oblasti, jež souvisí s tématem finanční gramotnosti, je – orientace v problematice peněz a cen a odpovědné spravování osobního rozpočtu. Jedním z očekávaných výstupů během druhého období v tematickém okruhu Lidé kolem nás je orientace v základních formách vlastnictví, používání peněz v běžných situacích, odhad a kontrola ceny nákupu a vrácených peněz, vysvětlení, proč spořit, kdy si půjčovat a jak splácet dluhy. Na příkladu by měl žák ukázat, že není možné provést všechny chtěné výdaje.

Člověk a svět práce

Vzdělávací oblast Člověk a svět práce pomáhá žákům k získání základních dovedností v různých oborech lidské činnosti. Na 1. stupni je tato oblast rozdělena do čtyř tematických okruhů (Práce s drobným materiálem, Konstrukční činnosti, Pěstitelské práce, Příprava pokrmů), zatímco na 2. stupni do osmi tematických okruhů (Práce s technickými materiály, Design a konstruování, Pěstitelské práce a chovatelství, Provoz a údržba domácnosti, Příprava pokrmů, Práce s laboratorní technikou, Využití digitálních technologií, Svět práce).

V této vzdělávací oblasti nalezneme očekávané výstupy, které souvisejí s tématem finanční gramotnosti v tematickém okruhu Provoz a údržba domácnosti, kde jedním z výstupů je provádění jednoduchých operací platebního styku a domácího účetnictví, a v tematickém okruhu Svět práce, v rámci kterého by se žák měl naučit orientovat na trhu práce a v podnikání.

Na 1. stupni základní školy je finanční gramotnost řazena především do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Na 2. stupni základní školy pak do vzdělávacího oboru Výchova k občanství, která patří do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Je ale nutné toto téma realizovat i jako součást vzdělávacích oborů Matematika a její aplikace a Informační a komunikační technologie (Hesová, 2013).

V těchto zmíněných předmětech by mohly být uváděny praktické příklady využití finanční gramotnosti v reálném životě. Žáci by měli být obeznámeni s tím, jak s naučenými vědomostmi pracovat v běžném životě. Finanční gramotnost je pro svět čím dál více důležitá a potřebná.

3 Výukové metody

Nejdříve je potřeba si vysvětlit pojem výukové metody a zjistit, jaké metody jsou doporučovány učitelům na základních školách při posilování úrovně finanční gramotnosti žáků. Cílem praktické části pak je zjistit, jaké metody jsou uplatňovány. Mnohdy nestačí vysvětlované učivo pouze znát a rozumět mu, ale je důležitější umět ho správně předat svým žákům. Záludnější otázkou než „Co učit?“ je otázka „Jak správně učit?“. Především o tuto kapitolu by měla být opřena praktická část této práce.

3.1 Co je to výuková metoda?

Maňák & Švec (2003, s. 23) ve své knize definují výukovou metodu jako „uspořádaný systém vyučovací činnosti učitele a učebních aktivit žáků směřujících k dosažení daných výchovně-vzdělávacích cílů.“ Dále zmiňují, že výuková metoda je neadekvátnějším operativním nástrojem učitelovy vzdělávací kompetence, jelikož zprostředkovává, a hlavně zajišťuje dosažení edukačních cílů. Metoda je součástí komplexu mnoha činitelů, což znamená, že nepůsobí izolovaně. Tito činitelé podmiňují a ovlivňují průběh výuky.

Termín metoda je odvozen z řeckého slova „methodos“, což lze přeložit jako obecný postup, způsob, cesta.

Další definici výukové metody přináší Dušová (2006):

Metoda (řec. methodos – cesta) je definována jako způsob nebo cesta k dosažení cíle. Vyučovací metodu chápeme jako záměrný způsob (postup) činnosti pedagoga (žáka) směřující k dosažení výchovně vzdělávacího cíle. Cíl je určujícím kritériem zvolené metody. V pedagogické praxi je velké množství vyučovacích metod. Jakou metodu učitel zvolí, o tom zpravidla rozhoduje cíl, věk a celková úroveň studentů, konkrétní fáze vyučovacího procesu, schopnosti a zkušenosti učitele a podmínky, za kterých vyučování probíhá (s. 18).

Jak je zřejmé z obou definic, metoda vždy směřuje k dosažení určitého cíle. V tomto případě k dosažení výchovně vzdělávacího cíle. Nejdůležitějším krokem je správný výběr vyučovací metody. Maňák & Švec (2003) tvrdí, že k nejvýznamnějším funkcím výukových metod patří zprostředkovávání vědomostí a dovedností. Jako další funkce lze zmínit funkci aktivizační, díky které jsou žáci motivováni, učí se ovládat postupy a osvojují si techniky práce a myšlení. Další významná funkce je funkce komunikační, ta je předpokladem pedagogicky smysluplné a efektivní interakce.

3.2 Historie výukových metod

Výukové metody prošly dlouhým historickým vývojem, přičemž první zmínka o nich pochází již ze starověku. Měnily se dle různých aspektů – historicko-společenské podmínky, pojetí výuky a působení školy. Za výukovou metodu lze považovat už to, když si lidé předávali informace na základě vyprávění různých příběhů či vysvětlování a napodobování činností. V antice převládala metoda dialogu a sokratovská metoda, na základě, které si lidé kladli otázky. Učitel se snaží pomocí této metody klást návodné otázky, a tím přivést žáky k pravdivému poznání. Ve středověku docházelo k memorování poznatků, ale často bez pochopení významu. Žáci se učili různé texty nazpaměť, kterým nerozuměli. V 17. století nastupuje přirozená metoda a slovně-názorová koncepce, jejímž autorem je Jan Ámos Komenský. Ten přikládal velký důraz osvojování nových pojmů přes smysly. V 19. století přichází Herbart s teorií formálních stupňů vyučování, která vedla k memorování, pamětnímu učení a pasivitě žáků. Ve století 20. převládají aktivní metody, kdy má být žák při vyučování aktivizován, aby se rozvíjelo jeho myšlení a osobnost. Je zde kladen důraz na samostatnou práci a aktivitu žáka. Začínají se užívat výukové metody podmiňující aktivitu žáků jako například rozhovor, diskuse, problémová či projektová metoda (Zormanová, 2012).

Hlavní kritéria, která by měla výuková metoda splňovat, se pokusil definovat již v 70. letech 20. století český didaktik Lubomír Mojžíšek ve svém díle *Vyučovací metody*. Mojžíšek (1975, s. 22–23) tvrdí, že vyučovací metoda by měla být:

- informativně nosná – předává správné a plnohodnotné informace,
- formativně účinná – měla by rozvíjet poznávací procesy,
- racionálně a emotivně působivá – strhne a aktivuje žáka k prožitku učení a poznávání,

- respektující k systému vědy a poznání,
- výchovná – rozvíjí morální, sociální, pracovní a estetický profil žáka,
- přirozená ve svém průběhu a důsledcích,
- použitelná v praxi či běžném životě,
- adekvátní k žákům,
- adekvátní k učiteli,
- didakticky ekonomická, hospodárná, finančně ekonomická,
- hygienická.

3.3 Klasifikace výukových metod

Klasifikovat výukové metody dle jednotného měřítka je obtížné, ne-li nemožné. V literatuře existuje mnoho klasifikací těchto metod. Maňák & Švec (2003) ve své knize použili rozdělení výukových metod podle kritéria stupňující se složitosti edukačních vazeb na tři skupiny – klasické, aktivizující a komplexní.

1. Klasické výukové metody

1.1. Metody slovní

1.1.1. Vyprávění

1.1.2. Vysvětlování

1.1.3. Přednáška

1.1.4. Práce s textem

1.1.5. Rozhovor

1.2. Metody názorně-demonstrační

1.2.1. Předvádění a pozorování

1.2.2. Práce s obrazem

1.2.3. Instruktaž

1.3. Metody dovednostně-praktické

1.3.1. Napodobování

1.3.2. Manipulování, laborování a experimentování

1.3.3. Produkční metody

2. Aktivizující metody

2.1. Metody diskusní

2.2. Metody heuristické, řešení problémů

- 2.3. Metody situační
- 2.4. Metody inscenační
- 2.5. Didaktické hry

3. Komplexní výukové metody

- 3.1. Frontální výuka
- 3.2. Skupinová a kooperativní výuka
- 3.3. Partnerská výuka
- 3.4. Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků
- 3.5. Kritické myšlení
- 3.6. Brainstorming
- 3.7. Projektová výuka
- 3.8. Výuka dramatem
- 3.9. Otevřené učení
- 3.10. Učení v životních situacích
- 3.11. Televizní výuka
- 3.12. Výuka podporovaná počítačem
- 3.13. Sugestopedie a superlearning
- 3.14. Hypnopedie

Maňák & Švec (2003, s. 49)

Do klasických metod výuky patří takové metody, které jsou řazeny do tzv. tradičního vyučování. Mají mnoho pozitiv, kterými jsou jednoduchost z hlediska organizace, časová a ekonomická nenáročnost nebo i fakt, že rodiče či učitelé jsou na ně zvyklí. Na druhou stranu tyto metody nepodporují vzájemnou komunikaci žáků, ani nepropojují získané vědomosti, navíc je potřeba určité vnější náhradní motivace, kterou může být například známkování žáků (Zormanová, 2012).

Aktivizující výukové metody se snaží přinést nové postupy na základě neustále se měnících společenských cílů a potřeb a tvořivosti samotných učitelů. To ovšem neznamená, že tradiční metody jsou svým způsobem vyučování zastaralé či špatné. Aktivizující metody se ve většině případů snaží tradiční výuku doplnit či zdokonalit. Tyto metody se snaží vést výuku tak, aby bylo výchovně vzdělávacích cílů dosaženo hlavně na základě vlastní učební práce žáků. Zároveň poskytují žákům možnost individuálního učení, řešení problémů (Maňák & Švec, 2003).

Maňák & Švec (2003, s. 131) ve své publikaci tvrdí, že komplexní výukové metody se od předchozích dvou zmíněných typů metod liší především tím, že se jedná o „složité metodické útvary, které předpokládají různou, ale vždy ucelenou kombinaci a propojení několika základních prvků didaktického systému, jako jsou metody, organizační formy výuky, didaktické prostředky“.

3.4 Metody výuky finanční gramotnosti

Tato kapitola je věnována výukovým metodám, které by měly přispět k výuce finanční gramotnosti na základních školách. Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, členění výukových metod je velmi složité a mnohdy nejednotné. Úkolem učitele je volba vhodné výukové metody pro danou problematiku. Při výuce finanční gramotnosti může vyučující obecně uplatňovat řadu metod.

Hesová & Zelendová (2011) ve své příručce ale zmiňují, že finanční vzdělávání směřuje do roviny aplikace a rozhodování, a proto je potřeba zvolit takové metody, které žákům umožňují autentický prožitek dané finanční situace. Tvrdí, že tento předpoklad naplňují metody inscenační, heuristické, práce s textem a didaktické hry.

Metody inscenační mohou být označovány dalšími termíny jako situační metody, dramatická výchova nebo hraní rolí, k němuž mají blízko herci, kteří vystupují například v divadle. Od herců se výukové inscenační metody liší tím, že se jich neúčastní profesionální herec, ale kterýkoli účastník skupiny. Podstatou těchto metod je sociální učení v modelových situacích. Jedná se o simulaci určité události, v níž se kombinuje hraní rolí a řešení problémů (Maňák & Švec, 2003).

V inscenačních metodách jsou žáci aktéři, kteří přijímají konkrétní sociální roli, tím pádem mají příležitost vidět situaci zevnitř (Hesová & Zelendová, 2011).

Dle Maňáka & Švece (2003) je průběh inscenace obvykle členěn na tři fáze, kterými jsou:

- příprava inscenace – rozdělení rolí, vytyčení postupu, stanovení cíle,
- realizace inscenace – pokyny k zpodobnění postav, improvizace, hraní rolí,
- hodnocení inscenace – hodnocení výkonů.

Hesová & Zelendová (2011) tvrdí, že ve finančním vzdělávání se nejvíce uplatňují role příslušníků rodiny nebo role nakupujícího a prodávajícího. Pro žáky by toto mělo být zábavné a motivující. Určité role mohou žáci hrát pouze krátký čas, ale i po celý školní rok, kdy pracují v tzv. modelových rodinách. Inscenační metody se umožňují povznést nad osobní finanční situaci žáků.

Autorka z vlastní zkušenosti ví, že žáci si mnohem snadněji zapamatují a osvojí situaci, do které se sami mohli vžít. Při pouhém výkladu učitele mnohdy neudrží pozornost. Zdá se tedy vhodnější, je do daného problému přímo zapojit.

Heuristické metody jsou dle rozdělení výše řazeny pod aktivizující výukové metody. Dle Maňáka & Švece (2003) přispívají aktivizující metody k překonávání určitých stereotypů a reagují na kritiku. „Heuristika (z řec. Heuréka = objevil jsem, našel jsem) je věda zkoumající tvůrčí myšlení, také heuristická činnost, tj. způsob řešení problémů.“ (Maňák & Švec, 2003, s. 113) Heuristické problémy lze jinak označit jako objevování. Hesová & Zelendová (2011) ve své publikaci uvádí, že tyto metody bývají často označovány jako učení objevováním. Jejich název je odvozen od slova „heuréka“, což znamená zvolání „objevil jsem to, našel jsem to“. Heuristické metody podněcují žáky k tomu, aby sami hledali řešení daného problému. Je velmi důležité, aby zadávaná úloha či otázka byly dobře zformulované. Žáci dostanou vstupní informace a postup řešení už je pouze na nich. Samotný učitel úlohu za žáky neřeší, ale je jim nápomocný. Ne každý žák zvolí vhodné řešení, a proto by vyučující měl na konci správné řešení představit a postup vysvětlit. Velmi důležitá je průběžná kontrola práce. Tato metoda by měla podporovat myšlení a kreativitu žáka.

Metoda je tedy důležitá pro samostatnost žáků a řešení problémových situací. Zdá se být velmi vhodná pro výuku finanční gramotnosti. Role učitele se zde mění z člověka předávajícího zkušenosti na rádce a pomocníka. U tématu finanční gramotnosti se setkáváme s mnoha problémovými úlohami a žáci by se měli snažit úlohy řešit sami, jelikož je to vhodná příprava na budoucí finanční život.

„Didaktickou hru můžeme definovat jako dobrovolně volenou aktivitu, jejímž produktem je osvojení či upevnění učební látky, která aktivizuje žáky a rozvíjí jejich myšlení a poznávací funkce.“ (Zormanová, 2012, s. 64)

Skoro každý člověk ve svém životě vyzkoušel didaktickou hru a ani o tom nemusí vědět. Za didaktickou hru se dají považovat různé křížovky, osmisměrky, doplňovačky, různé hry s kartičkami či například piškvorky. Na internetu lze nalézt spoustu didaktických her, které se hodí do vyučovacích hodin.

Jako příklad didaktické hry pro výuky finanční gramotnosti by mohla posloužit hra vytvořená autorkou bakalářské práce. Tématem hry je hospodaření domácnosti, mzda a plat a příklady na výpočet DPH. Tato hra je určena pro žáky 2. stupně základní školy a má dvě části. Představme si pravidla hry:

První části se účastní celá třída a do druhé části postupují pouze tři finalisté, kteří získali v první části nejvíce bodů. Vítěz druhého kola získá jedničku s nejvyšší udělovanou váhou za aktivitu při hodině. Součástí hry jsou kartičky s otázkami tří barev – červená, žlutá a zelená. Na červené kartě jsou nejtěžší otázky ohledně tématu, na žluté jsou středně těžké a na zelené nejlehčí. Každá barva karty má svou hodnotu: červená – 3 body, žlutá – 2 body a zelená – 1 bod.

Tabulka č. 3.1: Didaktická hra finanční gramotnost (vlastní zpracování)

1)Otázka: Jaká je charakteristika potřeb + vysvětlí.	2)Otázka: Podle čeho rozlišujeme domácí příjmy? + Blíže je popiš.	3)Otázka: Napište pravidla pro sestavení rozpočtu domácnosti.	4)Otázka: Vysvětlí pojem minimální mzda.	5)Otázka: Vysvětlí pojem zaručená mzda.	6)Otázka: Podle čeho jsou rozdělovány platy učitelů?
---	--	--	---	--	---

13)Otázka: Co jsou to potřeby? Jmenuj nějaké příklady.	14)Otázka: Jaké jsou dvě roviny rozpočtu a jaké rozpočty rozlišujeme?	15)Otázka: Když porovnáme příjmy a výdaje, jaké druhy rozpočtů mohou nastat?	16)Otázka: Vysvětlí pojem osobní aktiva.	17)Otázka: Vysvětlí pojem osobní pasiva.	18)Otázka: Jaké jsou složky mzdy?
--	--	---	---	---	--------------------------------------

7)Otázka: Jmenuj faktory ovlivňující potřeby, popřípadě popiš, jak tyto faktory mohou potřeby ovlivnit.	8)Otázka: Popiš, jaké rozlišujeme výdaje domácího rozpočtu a blíže je charakterizuj.	9)Otázka: Proč je důležité mít v rozpočtu rezervu?	10)Otázka: Vysvětlí pojem plat.	11)Otázka: Vymenujte druhy mezd a blíže je popište.	12)Otázka: Kolik činí minimální mzda v ČR?
--	---	---	------------------------------------	--	---

Hra začíná rozestavením kartiček všech barev na přední lavici před tabulí. Žáci budou rozděleni do týmů po třech lidech na základě rozdělení, které určí vyučující. Ten poté bude předčítat kartičky s otázkami. Každý tým si vždy vybere, jak těžkou otázku chce. Pokud tým odpoví správně, získává příslušný počet bodů. Pokud odpoví špatně, nic se neděje. Některé kartičky obsahují symbol dukátu, to znamená, že otázka je určena pro všechny týmy. Symbol dukátu oznámí vyučující před přečtením otázky.

Tým, který se přihlásí nejrychleji a odpoví správně, získává příslušné body. Když přihlášený tým odpoví špatně, mají šanci ostatní. Po dokončení hry si týmy sečtou body. Tým s nejvyšším počtem bodů postupuje do dalšího kola, kde soutěží každý sám za sebe.

Tam dostanou příklad s výpočtem DPH. Žák, který příklad vypočte správně a nejrychleji, dostane jedničku s nejvyšší udělovanou váhou učitelem. Druhý nejrychlejší žák dostane jedničku s nižší udělovanou váhou a třetí s nejnižší udělovanou váhou za aktivitu při hodině.

Práci s textem můžeme považovat za samostatnou práci žáků. Žáci by tedy měli získávat informace hlavně na základě svého úsilí. Zormanová (2012) zmiňuje, že tato činnost by měla být nezávislá na cizí pomoci a odpovědnost za výsledky učebního procesu má žák. Žáci si informace sami vyhledávají a zpracovávají. Je důležité žáky s touto metodou seznamovat postupně.

Metodu práce s textem považuje autorka této práce za nejméně vhodnou pro výuku finanční gramotnosti. Žáci pracují většinou samostatně, neprobíhá zde žádná vzájemná komunikace při řešení problému. Někteří ze žáků nemusí text číst pečlivě a mohou se věnovat jiným aktivitám.

Ze zmíněných čtyř metod by mohly být považovány za nejvhodnější pro výuku finanční gramotnosti dvě metody, a to heuristické a inscenační. V rámci heuristiky se rozvíjí lidská tvořivost a myšlení. Žáci se snaží sami objevovat a řešit problém. Ve světě financí je také velmi důležité problému porozumět a poté ho umět vyřešit. Tato metoda by tedy žáky měla připravovat na budoucí život. Zároveň by heuristická metoda měla podporovat podnikavost žáků.

Další metodou, kterou základní školy využívají k výuce finanční gramotnosti, je projektová výuka. Tato výuková metoda částečně navazuje na již zmíněnou metodu řešení problémů. Problémy, které jsou řešeny v rámci projektové výuky, jsou mnohdy komplexnější a mají širší praktický rozsah. Během projektové výuky ve většině případů

dochází k propojení mezipředmětových vazeb, jelikož cílem je řešení situace ze života. Učební procesy probíhají jak ve třídách, tak i mimo ně. Problém je nutno řešit teoretickou i praktickou činností (Maňák & Švec, 2003).

Praktická část

4 Výzkum

Tato část bakalářské práce je založena na získaných informacích od jednotlivých učitelů z vybraných základních škol. Mělo by zde dojít k porovnání s částí teoretickou, kde je popsáno, jaká jsou doporučení pro výuku finanční gramotnosti a jakými výukovými metodami by mělo být toto téma vyučováno. Praktická část byla provedena na základě kvalitativního výzkumu s využitím metody dotazníku.

Dotazník se skládal z celkem devatenácti otázek. Větší množství otázek bylo zvoleno úmyslně, jelikož práce se zaměřuje na kvalitu jednotlivých odpovědí, proto byl také zvolen kvalitativní výzkum pomocí metody dotazníku, jak již bylo zmíněno.

4.1 Cíl výzkumu

Výzkum probíhal celkem na čtyřech základních školách, jeho cílem bylo zjistit, jak je na jednotlivých školách vyučována finanční gramotnost. Tato práce se zabývá především otázkou:

Jaká témata z finanční gramotnosti se na daných základních školách vyučují a pomocí jakých metod?

Jedná se tedy o jakési zmapování toho, jak realita vyučování finanční gramotnosti odpovídá teorii a jestli se učitelé řídí doporučenými metodami, které by měly vést k posílení výuky finanční gramotnosti na základních školách.

5 Realizace výzkumu

Výzkum začal tvorbou dotazníku v elektronické podobě přes webovou aplikaci survio.com. Tato metoda byla zvolena především pro usnadnění práce při vyplňování dotazníku učiteli a pro přehlednost jednotlivých odpovědí.

Koncept dotazníku, který byl vytvořen, musel být nejprve validován. Jako první došlo ke konzultaci jednotlivých otázek v dotazníku s vedoucím práce. Dotazník tedy nebyl rovnou distribuován mezi učitele, ale došlo i ke konzultaci s potenciálními respondenty. Zde mohu zmínit paní Mgr. Janu Doležalovou, jelikož se finanční gramotnosti věnuje, a dokonce působí na své škole jako jedna ze čtyř koordinátorů finanční gramotnosti. Ta odpověděla na koncept dotazníku a prokonzultovala se mnou, které otázky jsou vhodné, kterým budou jednotliví respondenti rozumět, co naopak nejspíše nepochopí. Za největší úskalí zde považuji jednotlivé výukové metody, jež jsou doporučeny pro výuku finanční gramotnosti a v dotazníku jsou zmiňovány. S paní Mgr. Doležalovou jsme se dohodly, že bude vhodnější jednotlivé názvy metod výuky v dotazníku raději stručně vysvětlit, protože je možné, že učitelé dané výukové metody využívají, ale neumí je pojmenovat.

Když byl dotazník zvalidován, mohlo začít rozesílání respondentům, kterými jsou učitelé prvního a druhého stupně základních škol z Jihočeského kraje, kteří se podílejí na výuce finanční gramotnosti na své škole.

Dotazník byl rozeslán přes e-mail celkem 80 respondentům, bohužel jeho návratnost byla minimální. Celkem se vrátilo 14 dotazníků s odpověďmi, ostatní respondenti bohužel na žádost o vyplnění vůbec nereagovali. Na dotazník tedy odpovědělo 17,5 % dotazovaných respondentů, neodpovědělo 82,5 % dotazovaných. Dotazník byl rozeslán již v prosinci roku 2022, ovšem i přes dlouhý čas na jeho vyplnění byla návratnost minimální.

Jednotlivé otázky dotazníku se týkají především zjišťování, která z témat finanční gramotnosti jsou na daných základních školách vyučována a v jakých předmětech či jakým způsobem se daný respondent na výuce podílí. Dále bylo zjišťováno, odkud učitelé čerpají nápady pro výuku finanční gramotnosti, jaké výukové metody preferují a proč právě tyto. Jednou ze zásadních otázek bylo, za jak důležitou považují dotazovaní lidé výuku finanční gramotnosti na základní škole a čím by se oni a popřípadě výuka dala zlepšit.

5.1 Výzkumný soubor

Jak již bylo zmíněno, respondenty byli učitelé prvního a druhého stupně základních škol, kteří se na své škole podílejí na výuce finanční gramotnosti. Celkem bylo osloveno 80 pedagogů ze 7 základních škol, kterými jsou základní škola č. 1, základní škola č. 2, základní škola č. 3, základní škola č. 4 a další tři základní školy také z Jihočeského kraje, ovšem z těchto škol nepřišla na dotazník ani jedna odpověď, a proto byly z výzkumu vyřazeny. Konkrétní názvy základních škol nejsou v bakalářské práci uváděny záměrně, jelikož dotazník byl zcela anonymní a nedošlo k žádné domluvě na zveřejnění názvů škol v této práci.

Základní škola 1 se nachází v okrese Strakonice. Jedná se o malotřídní školu rodinného typu, kterou jsem sama navštěvovala jako žákyně prvního stupně základní školy. Jedním z důvodů výběru školy bylo především to, že se jedná o menší školu, chtěla bych tak porovnat jejich přístup k výuce finanční gramotnosti například s větší základní školou, která čítá mnohem více žáků, tou je ve výzkumném souboru základní škola 3. Základní škola 1 je jedinou školou v obci a učí se zde první až pátý ročník.

Základní škola 2 se také nachází v okrese Strakonice. Tato škola poskytuje vzdělání od 1. do 9. ročníku, nachází se zde tedy první i druhý stupeň základní školy. Počtem žáků se řadí mezi středně velké školy. Základní školu jsem také navštěvovala jako žákyně druhého stupně. Důvodem výběru byla opět především velikost školy, jelikož se řadí mezi středně velké, jak již bylo zmíněno, proto chci opět porovnat intenzitu výuky finanční gramotnosti na této škole v kontrastu s výukou na menší a větší škole.

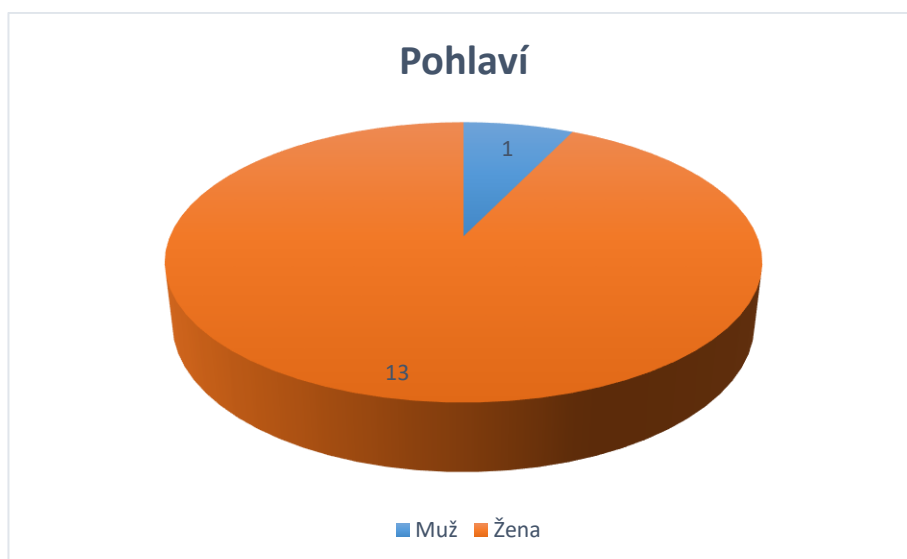
Základní škola 3 se nachází také v okrese Strakonice. Vzdělávání je zde možné od 1. do 9. ročníku. V každém ročníku jsou čtyři třídy od A do D. Na druhém stupni je navíc třída označovaná písmenem M, což je třída s rozšířenou výukou matematiky a přírodovědných předmětů. Zde by bylo vhodné očekávat více času věnovanému finanční gramotnosti žáků.

Poslední je základní škola 4, která se nachází v okrese Prachatice. Opět je zde vzdělávání možné od 1. do 9. ročníku. Důvodem výběru školy byla především spolupráce s paní učitelkou Mgr. Janou Doležalovou, která zde vyučuje matematiku a anglický jazyk a věnuje se především finanční gramotnosti. Finanční gramotnost se na této škole snaží vyučovat mezipředmětově a v širších souvislostech.

6 Analýza dotazníkového výzkumu

V této části dojde k rozebrání jednotlivých otázek a odpovědí výzkumu. Většina odpovědí je prezentována pomocí grafů, které vhodně ukáží, jak se četnosti odpovědí jednotlivých respondentů shodují či liší. Prvních šest otázek je informativních a týkají se dané osoby respondenta. Další otázky již směřují přímo k výuce finanční gramotnosti a týkají se vyučovaných témat a metod, pomocí nichž jsou tato témata vyučována.

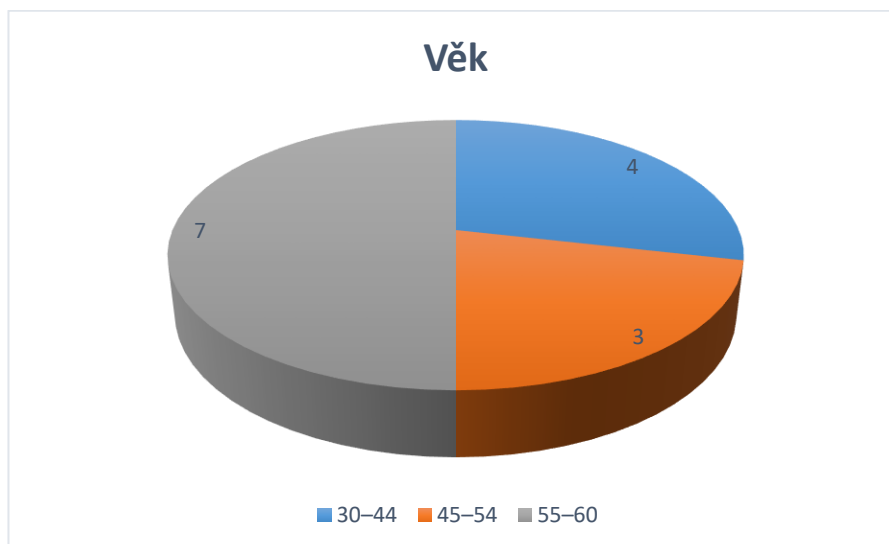
Odpovědi z dotazníku byly autorkou analyzovány. Dále byly vytvořeny vhodné grafy a tabulky v programu Excel. Jednotlivé grafy by měly vést k porovnání výuky finanční gramotnosti na různých školách, a především ke zjištění cíle výzkumu, kterým je hlavně zmapování výukových metod finanční gramotnosti na jednotlivých základních školách a porovnání doporučení pro výuku finanční gramotnosti s výukovou realitou, jak již bylo zmíněno v předchozích částech práce.

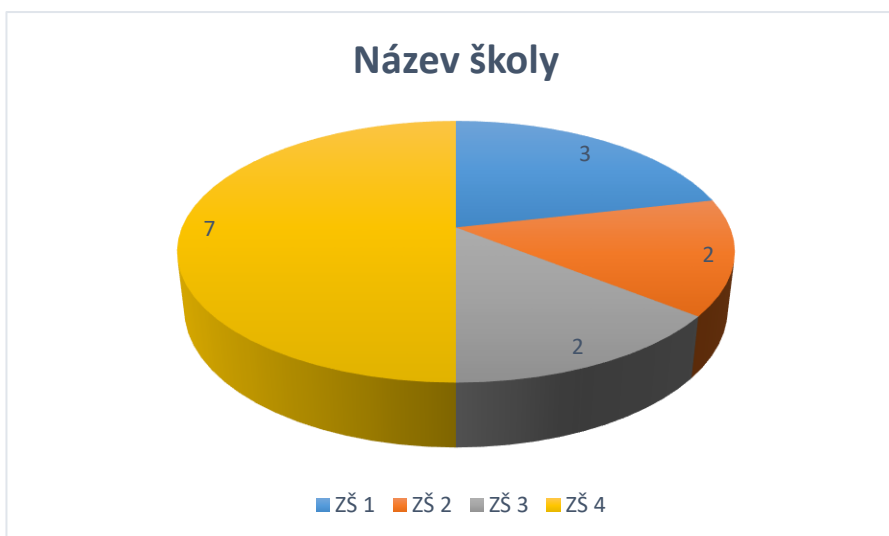
Graf č. 6.1: 1. otázka z dotazníku: Vaše pohlaví

Jak je obecně známo, ve školství převažuje více pedagogů jakožto žen nad pedagogy muži. To nám potvrzuje i tento graf č. 6.1, kdy z odpovídajících čtrnácti respondentů je třináct žen a pouze jeden muž.

Co se týče věku, nikdo z dotazovaných nebyl mladší třiceti let a ani starší šedesáti let. Největší množství odpovědí přišlo od respondentů ve věku 55–60 let. V dotazníku nebyly na výběr věkové kategorie, ale každý respondent svůj věk napsal. Z těchto údajů poté byly vytvořeny jednotlivé věkové kategorie, které jsou viditelné v grafu č. 6.2.

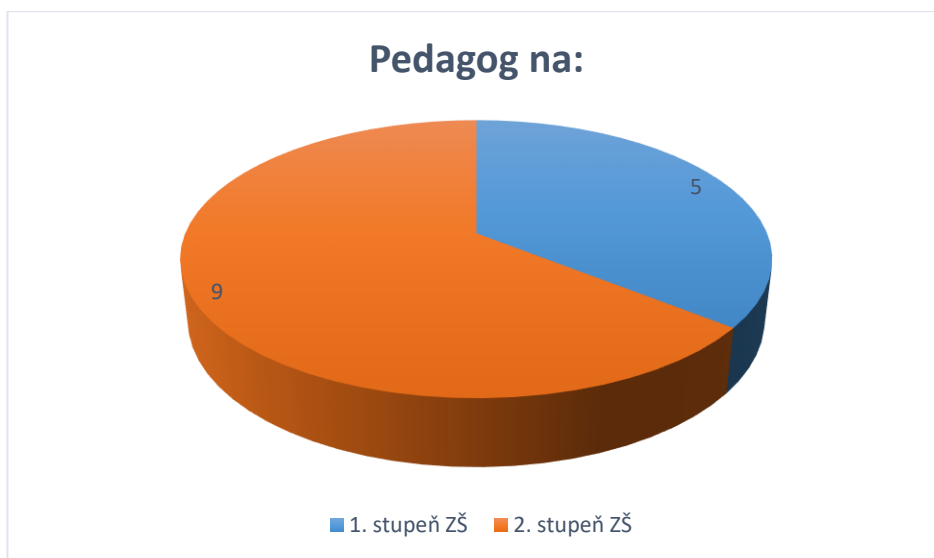
Graf č. 6.2: 2. otázka z dotazníku: Kolik je Vám let?

Graf č. 6.3: 3. otázka z dotazníku: Na jaké škole působíte? (název školy)

Jak je zřejmé z grafu 6.3, nejvíce respondentů odpovědělo ze základní školy 4, kde oslovila pedagogy již zmiňovaná paní Mgr. Jana Doležalová, která mi tímto velmi pomohla, jelikož ochota učitelů z ostatních škol odpovědět na dotazník nebyla příliš velká. První odpovědi přišly od respondentů ze základních škol číslo 1 a 2. Tento fakt příkládám tomu, že jsem v prosbě o vyplnění zmínila, že jsem bývalou studentkou těchto škol.

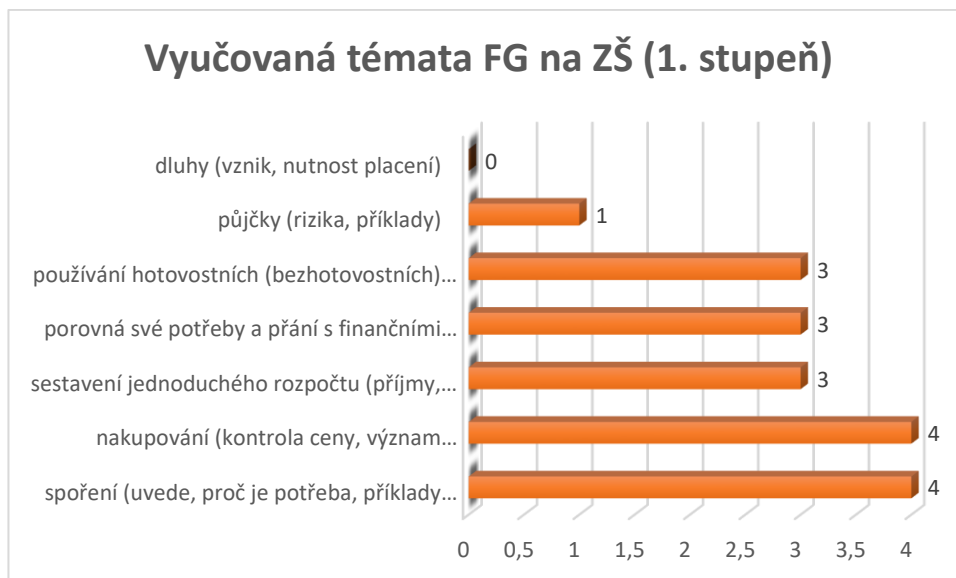
U dalších dvou otázek byla odpověď vždy jednotná, proto není potřeba vyjadřovat ji grafem. Otázky zjišťovaly nejvyšší dosažené vzdělání respondentů a dále to, zda mají vystudovanou pedagogickou fakultu. U nejvyššího dosaženého vzdělání měli pedagogové možnost výběru odpovědi: středoškolské s maturitou, bakalářské, magisterské či doktorské. Všichni respondenti zvolili odpověď – magisterské. Pedagogickou fakultu mají také vystudovanou všichni odpovídající.

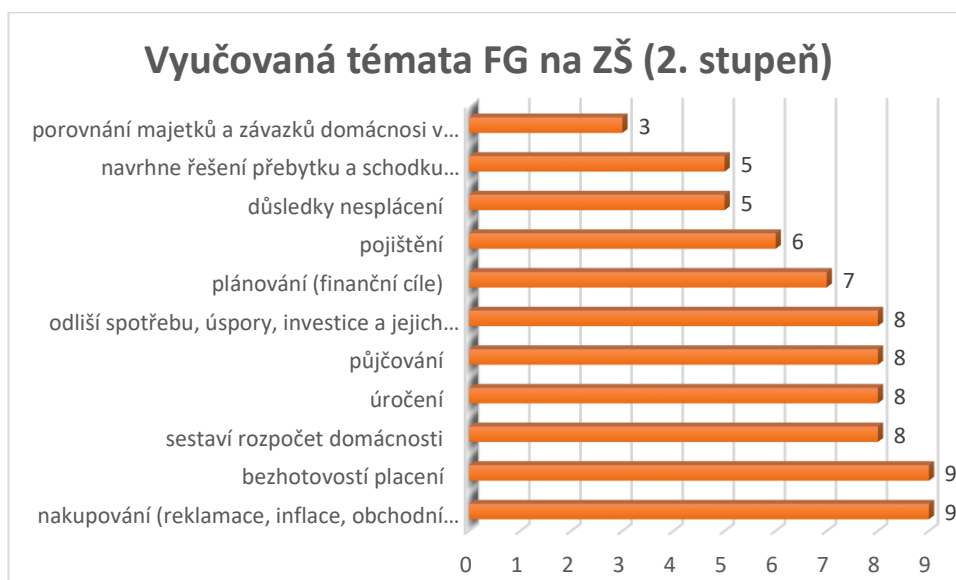
Graf č. 6.4: 6. otázka z dotazníku: Jste pedagogem na 1. či 2. stupni ZŠ?

Bakalářská práce se věnuje výukovým metodám finanční gramotnosti žáka základní školy, bylo tedy nutné sehnat odpovědi jak od učitelů na prvním, tak i na druhém stupni základní školy. Z grafu 6.4 je zřejmé, že z prvního stupně odpovídalo pět respondentů a z druhého devět.

Oba následující grafy se věnují stejné otázce, kterou jsou vyučovaná témata finanční gramotnosti na dané základní škole. První graf 6.5 vyjadřuje odpovědi učitelů z prvního stupně a druhý graf 6.6 odpovědi učitelů ze stupně druhého. Tyto dvě otázky byly vytvořeny na základě Standardu finanční gramotnosti, který vymezuje cílovou úroveň finanční gramotnosti žáka základní školy prvního i druhého stupně. Respondenti měli možnost zaškrtnout jednu či více odpovědí. Z obou grafů je zřejmé, že většina učitelů zaškrtnla více témat.

Graf č. 6.5: 7. otázka z dotazníku: Otázka pro učitele 1. stupně ZŠ: Která z témat FG jsou na škole vyučována?

Graf č. 6.6: 7. otázka z dotazníku: Otázka pro učitele 2. stupně ZŠ: Která z témat FG jsou na škole vyučována?

Z dotazníku tedy vychází, že na prvním stupni vybraných škol se učitelé nejvíce zabývají tématem spoření a nakupování. Zatímco téma dluhy se na prvním stupni na zkoumaných školách nevyučuje vůbec, přitom je to stále častější téma dnešní doby. Z grafu 6.5 je zřejmé, že ani téma půjček není často vyučovaným tématem.

Na druhém stupni škol vybraných pro tuto práci se učitelé nejvíce věnují tématu nakupování, dále také bezhotovostnímu placení, sestavení rozpočtu domácnosti, úročení, půjčování, úsporám a investicím. Nejméně vyučovaným tématem je zde porovnání

majetků a závazků domácnosti v bilanci. Dalšími méně vyučovanými tématy jsou návrh řešení přebytku a schodku rozpočtu a důsledky nesplácení. Těmto tématům by mělo být věnováno více pozornosti. Žáci by měli znát, jaké důsledky mohou při nesplácení dluhů nastat a jak je tato cesta riskantní.

Témata, která jsou vyučována méně na prvním a druhém stupni, lze říci, že jsou propojená, jelikož, jak už bylo zmíněno, na prvním stupni je to především téma dluhů a na druhém stupni je to téma, které na dluhy plynule navazuje, a to jsou důsledky nesplácení. Zmiňovaná témata, která respondenti vybírali pro své odpovědi, jsou ovšem v dotazníku vybrána na základě Standardu finanční gramotnosti, což znamená, že jsou očekávanými výstupy, měla by tak být na základních školách vyučována.

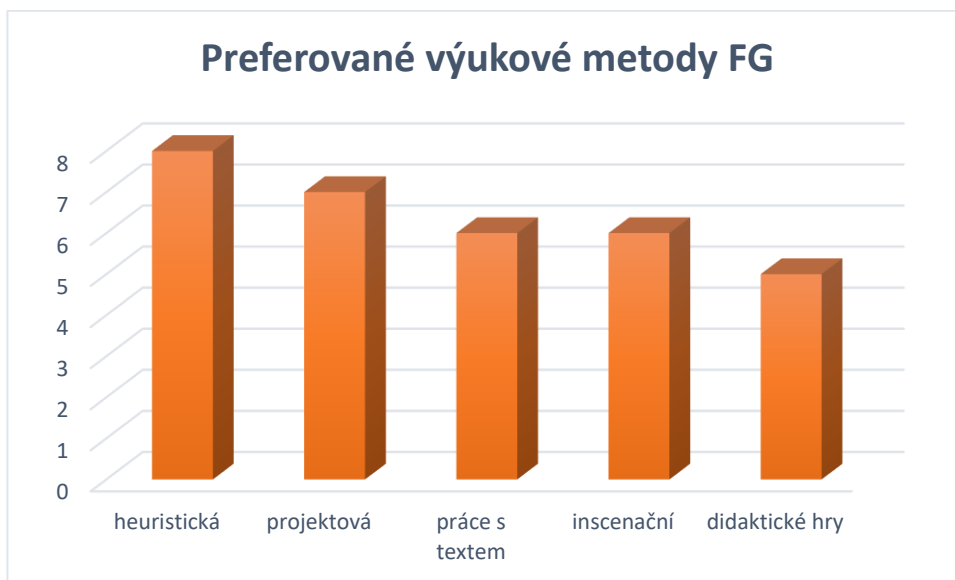
V další otázce měli respondenti možnost vyjádřit se blíže k otázce předchozí, zde reagovali pouze dva. Obě odpovědi se v podstatě shodují a tvrdí, že s některými z vyučovaných témat se mají žáci možnost seznámit v rámci projektového dne. Respondent číslo 1 přesně napsal: „*témata jsou probírána v rámci Dne s finanční gramotností*“. Doplnění předchozí otázky druhým respondentem bylo dost podobné: „*s některými tématy se děti seznamují i v rámci projektového dne zaměřeného na finanční gramotnost*“.

Desátá otázka byla zaměřena na to, v jakých předmětech jsou vyučována témata finanční gramotnosti na dané škole, a pokud v žádném, tak měli respondenti uvést způsob, jakým témata vyučují. Zde byly odpovědi poměrně rozmanité. Učitelé prvního stupně uvedli, že daná témata vyučují především v rámci matematiky a prvouky. Učitelé druhého stupně zase uvedli, že finanční gramotnost vyučují v předmětech, jako je matematika, občanská výchova a výchova ke zdraví. Zajímavou odpovědí jsou předměty „*matematika, fyzika, jazyky*“. Dva respondenti uvedli, že jsou tato témata probírána v rámci projektového dne neboli Dne s finanční gramotností, to je již zmíněno výše. Poslední dvě odpovědi se shodují, respondenti uvádějí: „*u nás je finanční gramotnost vyučována ve všech předmětech, jelikož se snažíme vyučovat mezipředmětově*“. Samo finanční vzdělávání je mezipředmětové, proto není v rámci RVP pro ZV izolované, ale je zahrnuto do více oblastí.

Další otázka souvisí s předchozí a zjišťuje, jak se sám daný pedagog spolupodílí na posilování úrovně finanční gramotnosti žáků na dané škole. Většina odpovědí se opět shoduje a respondenti uvádí, že finanční gramotnost přímo vyučují ve svých předmětech. Jeden z respondentů uvedl příklad, jakým způsobem se snaží finanční gramotnost zapojit do výuky v rámci německého jazyka: „*např. v německém jazyce – téma – nakupování – prodávající a nakupující – rozhovory*“. Další odpověď zní: „*jsem jedním ze čtyř koordinátorů finanční gramotnosti na škole*“. Někteří respondenti dále uvádějí, že se spolupodílí na přípravě projektového dne. V této otázce by mohla být inspirující zmíněná odpověď s koordinátory finanční gramotnosti. Lze to považovat za velmi vhodný způsob posilující výuku finanční gramotnosti na základních školách.

V otázce číslo dvanáct zjišťoval dotazník, odkud učitelé vyučující finanční gramotnost čerpají nápady pro svoji výuku. Zde jsou odpovědi respondentů velmi rozmanité. Někteří učitelé uvádí, že nápady pro výuku čerpají především z internetu. Tato volba by se měla zvažovat, jelikož internet je plný nesprávných informací, na což by měl učitel žáky upozornit a sám si předkládané informace také ověřit. Dva z respondentů jmenují přímo weby, odkud čerpají nápady pro výuku – *obcankari.cz* či *rozumimepenezum.cz*. Respondent, který uvedl jeden z webů, přímo odpověděl: „*nyní se již nechávám inspirovat vlastními nápady, dříve především web rozumimepenezum.cz*“. Dalšími odpověďmi jsou například: „*inspirace od kolegů, kolegyně či vlastní zkušenost, dále také nápady čerpané z různých učebnic*“. Za nejvhodnější odpovědi lze považovat, že nápady pro výuku někteří z učitelů čerpají ze školení nebo webinářů. „*Při výuce se řídím výukovými osnovami a nápady pro výuku finanční gramotnosti se snažím čerpat především z běžného života (nakupování, spoření, finanční rozvaha atp.)*“. Autorka práce se u této otázky nejvíce ztotožňuje s předchozí uvedenou odpovědí, jelikož čerpat nápady z praxe by mohlo být vhodnou přípravou dětí na budoucí život.

Z grafu 6.7 je zřejmé, že nejvíce preferovanou výukovou metodou pro výuku finanční gramotnosti na vybraných základních školách je metoda heuristická. Další využívanou metodou dle respondentů je metoda projektová. Nejméně využívanými na vybraných školách jsou didaktické hry.

Graf č. 6.7: 13. otázka z dotazníku: Jaké preferujete výukové metody finanční gramotnosti?

Tuto otázku doplňuje otázka následující, která se zajímá o to, proč respondent preferuje právě výše uvedené vyučovací metody. U metody heuristické se učitelé shodují v odpovědích především na tom, že jsou nejvhodnější, vyhovují jim a jsou dobře využitelné v mnoha předmětech. Dále tvrdí, že jsou účinné, jelikož to mají ověřené praxí. U projektové metody se odpovědi také převážně shodují. Respondenti píší, že projektová výuka děti baví, a tak si rychleji osvojí dané téma i pojmy. U práce s textem odpovídá respondent takto: „žáci procvičují názvy spojené s finanční gramotností, vysvětlení pojmů v dané oblasti“. Metoda inscenační podle odpovědí nejvíce ztraktivňuje výuku. „Prožitkem se dítě nejvíce naučí,“ tvrdí respondentka. „Dítě více motivují, učí se prožitkem,“ udává další. U didaktických her považují vybraní pedagogové za pozitivum srozumitelnost s ohledem na věk dětí. Shodují se ovšem, že v rámci výuky využívají výukové metody ve vztahu k tématu.

Respondenti měli možnost v doplňující otázce uvést používání i jiných výukových metod než pouze teoreticky doporučených, to se ovšem nestalo. Dle jednotlivých odpovědí je tedy zřejmé, že učitelé z vybraných škol pro bakalářskou práci využívají pro posilování úrovně finanční gramotnosti výukové metody doporučené.

V grafu 6.8 je viditelné, že se respondenti rozdělili přesně na dvě poloviny. Polovina považuje výuku finanční gramotnosti u žáků základních škol za dostatečnou, ovšem druhá polovina tvrdí opak. Z předchozích odpovědí je zřejmé, že na každé z uvedených škol se finanční gramotnost dle dotazníku vyučuje jiným způsobem. Na škole, kde se finanční gramotnost vyučuje mezipředmětově a kde mají koordinátory finanční gramotnosti, by se dala považovat za dostatečnou, jinde ale například ne. Záleží na úhlu pohledu a na způsobu výuky finanční gramotnosti na škole, na níž učitel působí. Ovšem to, že učitel považuje na své škole výuku finanční gramotnosti za dostatečnou, neznamená, že je výuka dostatečná na všech základních školách.

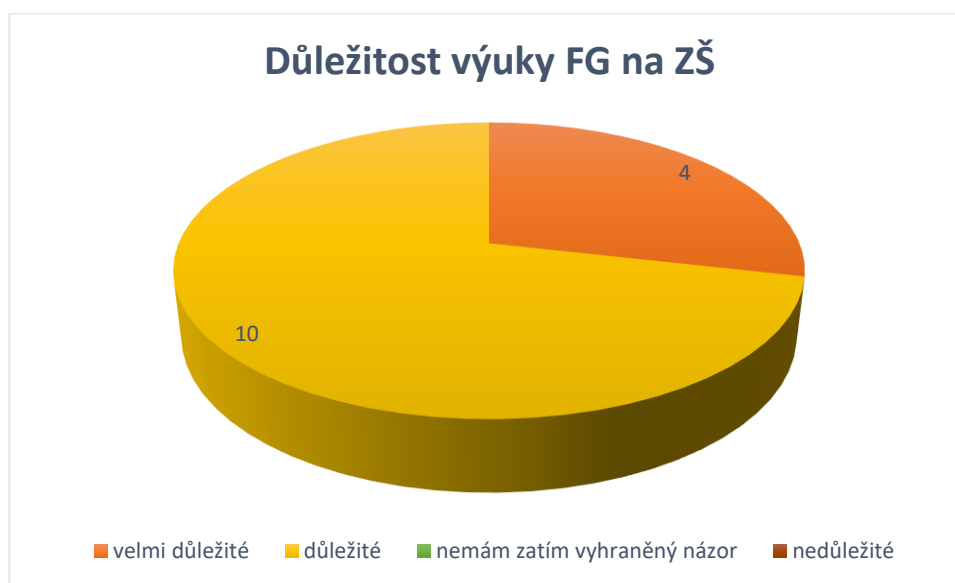

Graf č. 6.8: 15. otázka z dotazníku: Je podle Vás výuka finanční gramotnosti na základních školách dostatečná?

Dotazník také zjišťoval, podle jakých faktorů se pedagog řídí při výběru výukové metody ve vztahu k výuce tématu finanční gramotnosti. Většina odpovědí se vztahovala ke třídě žáků. Respondenti uváděli, že se jedná o faktory, jako je zkušenost se třídou, její úroveň, věk žáků, množství žáků ve třídě, dynamika třídy nebo zkušenosti z předchozích tříd. Jednou z odpovědí také bylo: „složení třídy, aktuální témata, reakce na projektové dny, vhodnost v souvislosti s probíraným tématem“. Dále učitelé odpovídali, že záleží na aktuálních společenských tématech a obecně na probíraném tématu.

Sedmnáctá otázka se týkala toho, za jak důležitou respondenti považují výuku finanční gramotnosti na základní škole. Zde se odpovědi shodují. Všichni považují výuku tohoto tématu za důležitou, čtyři respondenti dokonce za velmi důležitou. Nikdo z odpovídajících si nemyslí, že by výuka finanční gramotnosti na základní škole nebyla

důležitá. Toto zjištění lze považovat za zásadní, jelikož na jeho základě by mohlo docházet k posilování úrovně finanční gramotnosti u žáků.

Graf č. 6.9: 17. otázka z dotazníku: Za jak důležitou považujete výuku finanční gramotnosti na základní škole?

Další otázka opět byla doplňující k předchozím odpovědím. Respondenti měli vyjádřit, proč si myslí výše uvedenou odpověď. Většina odpovědí se zde shoduje. Dotazovaní tvrdí, že výuka finanční gramotnosti by měla být nutností, jelikož připravuje žáky na budoucí život. „Žáci by měli mít povědomí o penězích a financích, ale také o pojmech, které s tímto tématem souvisí,“ uvádí jeden z respondentů. Další respondentka například tvrdí, že je výuka důležitá: „v souvislosti s přibývajícím riziky bezhotovostních plateb a užíváním digitálních technologií pro účely finančních operací. Vnímám i nízkou finanční gramotnost v některých rodinách žáků“. Na to navazuje další odpověď. „Stále stejné problémy FG negramotných občanů – exekuce, zadluženost, neschopnost splácet. Ale také je třeba rozvíjet podnikavost.“ Autorka práce z osobní zkušenosti ví, že někteří lidé nemají o finanční gramotnosti ponětí. Tím sami sebe, nebo dokonce své rodiny a blízké dostávají do nesnází. Podobnou zkušenost má i jedna z respondentek, která v dotazníku uvedla následující. „Setkala jsem se s mnoha dospělými, kterým neznalost komplikovala různé nastalé situace. Je dobré být připraveni.“ Na tuto odpověď navazuje další respondentka, ta tvrdí, že „pokud budou žáci více finančně gramotní, je velmi pravděpodobné, že by je to ve vyšším věku mohlo ochránit před finančními problémy – zadlužení, exekuce.“ Z těchto odpovědí je zřejmé vnímání důležitosti výuky finanční

gramotnosti samotnými učiteli, což se jistě odráží v jejich výuce, která by tak měla být pro žáky přínosná.

Poslední otázka v dotazníku se týkala zlepšení výuky finanční gramotnosti na základních školách. Její přesné znění je:

Čím by se dala výuka finanční gramotnosti na základních školách zlepšit?

Zde jsou jednotlivé odpovědi rozmanité a originální – od odpovědi typu „nevím“ až po různé návrhy pro zlepšení výuky. Dva respondenti si myslí, že by mělo být více exkurzí pro žáky do důležitých finančních institucí a také by měla být možnost účastnit se besed s odborníky na toto téma. Někdo naopak tvrdí, že „*je to individuální – podle složení sboru a ochoty všech členů sboru*“.

Dalším návrhem pro posílení výuky finanční gramotnosti je, že by se finanční gramotnost měla zařadit do rozvrhu jako samostatný předmět a jednotliví učitelé by měli absolvovat intenzivní školení. Odpověď jiného respondenta navazuje na předchozího. Tvrdí, že úroveň finanční gramotnosti žáků by se dala zlepšit „*aktivním přístupem učitelů a kvalitní metodickou podporou*“.

Někteří učitelé se v odpovědích shodují na pořádání projektových dnů v rámci posílení finanční gramotnosti žáků. Jedna odpověď například zní: „*projektové dny na toto téma, mezipředmětové vztahy, propojení s běžným životem (firmami, bankami, ...)*“. Na to opět navazuje odpověď od dalšího respondenta, který zmiňuje, že „*při výuce finanční gramotnosti by mělo docházet k řešení konkrétních finančních situací, dále také k založení a spravování fiktivních (cvičných) bankovních účtů*“. Autorka práce považuje tento návrh za velmi vhodnou posilující metodu výuky finanční gramotnosti.

„*Kompletní reorganizací, dalším vzděláváním učitelů, vytvořením didaktiky finanční gramotnosti a v neposlední řadě vytvořením kvalitních materiálů vycházejících z RVP.*“ Takto zní další návrh pro posílení úrovně finanční gramotnosti žáků základních škol.

Další respondent si myslí, že by pro zlepšování výuky finanční gramotnosti bylo vhodné využívat více vlastní praxe. Tvrdí, že žáci by mohli dělat fiktivní nákup, aby zjistili, jaké jsou dnešní ceny a co kolik stojí. Také navrhuje, aby měli možnost spočítat reálné peníze, popřípadě vytvořit rozpočet z těchto peněz.

7 Vyhodnocení výzkumu a diskuse

V této části bakalářské práce jsou shrnuty důležité výsledky z dotazníku. Cílem praktické části bylo především zjistit, jaká témata z finanční gramotnosti se na vybraných základních školách vyučují a pomocí kterých výukových metod. Dalším cílem poté bylo srovnání reality vyučování této gramotnosti s teoretickými doporučeními pro její výuku.

Respondenty byli učitelé ze čtyř základních škol ve věku mezi třiceti až šedesáti lety. V dotazované skupině byl pouze jeden muž a třináct žen. Všichni dotazovaní mají vystudovanou pedagogickou fakultu a jejich nejvyšší dosažené vzdělání je magisterské. Devět z nich vyučuje na druhém stupni a pět na prvním stupni základní školy.

Mezi nejčastěji vyučovaná témata na prvním stupni vybraných základních škol (dle odpovědí z dotazníku) patří spoření a nakupování. Témata byla vybrána na základě Standardu finanční gramotnosti. Žák by měl umět uvést, proč je spoření potřeba a jeho příklady. Co se týče nakupování, měl by žák dokázat srovnat zboží dle ceny, udělat kontrolu účtenky a vysvětlit její význam. Mezi méně vyučované téma řadí učitelé půjčky, jejich rizika a příklady. Žádný z odpovídajících nevedl, že by se u nich na škole vyučovalo téma dluhy, i když je toto téma ukotveno ve Standardu finanční gramotnosti.

Na druhém stupni se dle výsledků dotazníku nejvíce vyučuje téma nakupování a bezhotovostní placení. Dalšími nejčastěji vyučovanými tématy jsou rozpočet domácnosti, úročení, půjčování, odlišení spotřeby, úspory a investice. Naopak méně vyučovanými tématy jsou návrh řešení přebytku a schodku rozpočtu v domácnosti a důsledky nesplácení. Nejméně vyučovaným tématem je porovnání majetků a závazků domácnosti v bilanci.

Autorka práce by méně vyučovaným tématům přikládala větší váhu. Téma dluhů je v dnešní době velmi aktuální a žáci by měli vědět, jak se dluhům bránit a co jim například hrozí při jejich nesplácení. S tím právě souvisí další málo vyučovaná témata na vybraných školách, kterými jsou přebytek a schodek rozpočtu a porovnání majetků a závazků v domácnosti.

Z provedeného výzkumu vychází, že finanční gramotnost je na vybraných školách nejvíce vyučována v rámci dvou předmětů, kterými jsou matematika a prvouka na prvním stupni, na druhém stupni jsou to předměty – matematika, občanská výchova a výchova ke zdraví. Někteří učitelé se jí ovšem snaží vyučovat i mezipředmětově či prostřednictvím

projektového dne. S touto odpovědí se téměř zcela tato bakalářská práce shoduje s Buiovou (2015), na její vybrané škole se finanční gramotnost vyučuje na prvním stupni především v rámci matematiky a vlastivědy, zatímco na druhém stupni v rámci matematiky, občanské a rodinné výchovy. Většina dotazovaných učitelů se na výuce finanční gramotnosti spolupodílí výukou tohoto tématu přímo ve svém předmětu.

Na to navazuje další otázka, kde bylo zjišťováno, odkud učitelé čerpají nápady pro výuku finanční gramotnosti. Většina z nich čerpá nápady buď z internetu, nebo z vlastních zkušeností. Dokonce zde uvádí konkrétní weby, kterými jsou obcankari.cz a rozumimepenezum.cz. Zde se moje výsledky opět shodují s výsledky práce Buiové (2015), která tvrdí, že co se týče připravenosti učitelů, tak prozatím čerpají nápady pro výuku především z internetu nebo si materiály vytvářejí sami, v jejím výzkumu ovšem (až na jednu učitelku) nikdo neuvedl konkrétní weby.

Dalším zajímavým zjištěním je, že nejvíce využívanou výukovou metodou pro finanční gramotnost je metoda heuristická. Učitelé v dotazníku tvrdí, že tato metoda je dobře využitelná v mnoha předmětech. Dle jejich názoru je také velmi účinná, což mají potvrzeno z vlastní praxe. Druhou nejvíce využívanou metodou je metoda projektová, kdy se učitelé shodují na tom, že tato metoda děti baví a rychleji si díky ní osvojí potřebné téma a pojmy. Naopak nejméně jsou využívány didaktické hry. Žádný z učitelů neuvedl, že by využíval pro výuku finanční gramotnosti jinou výukovou metodu než teoreticky doporučenou. Z toho je tedy zřejmé, že učitelé z vybraných škol tohoto výzkumu se pro posilování úrovně finanční gramotnosti řídí doporučenými výukovými metodami. Zde se tedy potvrzuje jeden z cílů praktické části, kde bylo zjištěno, že učitelé se teoretickými doporučeními pro výuku finanční gramotnosti řídí. Dále také tvrdí, že výběr doporučených výukových metod pro výuku finanční gramotnosti se může měnit ve vztahu k probíranému tématu.

Výzkum také zjistil, že polovina odpovídajících učitelů považuje výuku finanční gramotnosti na základních školách za dostatečnou, zatímco druhá polovina si myslí opak. Ovšem její výuku na základní škole považují za důležitou všichni odpovídající.

Dle výzkumu a jednotlivých názorů učitelů z vybraných škol pro tuto bakalářskou práci by úroveň finanční gramotnosti posílily například exkurze pro žáky do klíčových finančních institucí, ale také pořádání besed s odborníky na toto téma. Dalším přínosným návrhem je zařazení finanční gramotnosti do rozvrhu jako samostatného předmětu.

Učitelé se také shodují na tom, že pro zlepšení úrovně výuky finanční gramotnosti by pomohlo vytvoření kvalitních metodických příruček, vytvoření didaktiky finanční gramotnosti a v neposlední řadě také kvalitních materiálů vycházejících z RVP pro ZV. Tímto se opět výsledek výzkumu shoduje s výsledkem práce Buiové (2015), která ve svém výzkumu zjistila, že „většina učitelů by uvítala, kdyby jim byly poskytnuty nějaké další didakticky zpracované materiály, pomůcky, učebnice či metodiky“. K posílení úrovně této gramotnosti u žáků na základních školách by také dle názorů odpovídajících učitelů pomohlo řešení konkrétních finančních situací či založení a spravování cvičných bankovních účtů.

Na základě výzkumu jsou stanoveny hypotézy práce vycházející z kvalitativního výzkumu. Jedná se o tři následující hypotézy.

Hypotéza č. 1: Učitelé se při posilování úrovně finanční gramotnosti u žáků na základních školách řídí doporučenými výukovými metodami.

Hypotéza č. 2: Nejvíce preferovaná metoda výuky finanční gramotnosti žáka základní školy je metoda heuristická.

Hypotéza č. 3: V rámci výuky finanční gramotnosti učitelé využívají různé metody výuky z doporučených metod ve vztahu k tématu.

Závěr

Cílem bakalářské práce s názvem „*Vyučovací metody vedoucí k posilování úrovně finanční gramotnosti žáka základní školy*“ bylo zjistit, jaká témata se na vybraných základních školách v rámci finanční gramotnosti vyučují a pomocí jakých metod jsou vyučovány. Finanční gramotnost je v dnešní době velmi důležitá, a tak by měli být žáci s tímto pojmem a jeho náplní seznámeni již ve věku žáků základních škol. S finanční gramotností se setkávají v každodenním životě.

V teoretické části je čtenář seznámen s významem pojmu finanční gramotnost. Jsou zde objasněny standardy, které vymezují cílovou úroveň finanční gramotnosti žáka základní školy prvního i druhého stupně, ale i žáka střední školy. Teoretická část také popisuje ukotvení finanční gramotnosti v rámci RVP pro ZV, kdy povinnost její výuky byla do RVP pro ZV zařazena až v roce 2013. Další kapitola se věnuje výukovým metodám. Popisuje jejich vymezení, historii a klasifikaci. Pokračuje vymezením výukových metod, jež jsou doporučeny pro výuky finanční gramotnosti. Těmito metodami jsou metoda heuristická, inscenační, didaktické hry, práce s textem a popřípadě vhodně využitá projektová metoda, která částečně navazuje na metodu řešení problémů. Cílem teoretické části především bylo zmapovat výukové metody finanční gramotnosti.

Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu s využitím metody dotazníku. Dotazník byl vytvořen pro učitele prvního a druhého stupně vybraných základních škol. Výzkumným souborem se staly čtyři základní školy z Jihočeského kraje. Cílem této části práce bylo především zjistit, jaká témata z finanční gramotnosti jsou na vybraných základních školách vyučovány a které vyučovací metody jsou k tomu využívány.

Za hlavní výsledky práce je považováno následující. Mezi nejčastěji vyučovaná témata finanční gramotnosti patří spoření, nakupování a bezhotovostní placení. Nejméně se vyučují témata související s dluhy a rozpočtem domácnosti. Nejvíce se finanční gramotnost vyučuje v rámci předmětů matematiky a prvouky na prvním stupni a v předmětech matematika, občanská výchova a výchova ke zdraví na stupni druhém, kdy učitelé čerpají nápady z internetu nebo vlastní zkušenosti.

Nejvíce preferovanou výukovou metodou finanční gramotnosti je metoda heuristická. Žádný z učitelů neuvedl, že pro posilování úrovně finanční gramotnosti využíval jinou než teoreticky doporučenou metodu. Všichni dotazovaní považují výuku této gramotnosti na základní škole za důležitou.

Cíle práce se povedlo naplnit. Došlo ke zmapování výukových metod a bližšímu přiblížení doporučených metod výuky finanční gramotnosti. Bylo zjištěno, jaká témata jsou v rámci finanční gramotnosti vyučována na vybraných základních školách, ale i to, jaké výukové metody jsou k tomu využity.

Výsledky práce ovšem nelze považovat za směrodatné pro celou problematiku finanční gramotnosti. Pro výzkum bakalářské práce byl využit pouze malý vzorek respondentů, jelikož se jednalo o výzkum kvalitativní. Navíc všechny čtyři vybrané základní školy se nachází pouze v Jihočeském kraji. Ovšem výsledky práce by mohly být přínosné především v návrzích učitelů pro posílení úrovně finanční gramotnosti na základních školách. Práce také přináší vhled na různé způsoby výuky finanční gramotnosti, ukazuje tak možnost inspirace. Případné rozšíření práce by mohlo být zaměřené již na konkrétní žáky, kdyby autorka práce zjišťovala úspěšnost jednotlivých doporučených metod výuky finanční gramotnosti přímo ve třídách jednotlivých základních škol.

Použité zdroje a literatura

Buiiová, A. (2015). *Metody výuky finanční gramotnosti na základní škole* [Diplomová práce]. Univerzita Palackého. https://theses.cz/id/4jgxct/Metody_vuky_FG_na_zkladn_kole.pdf

Dušová, B. (2006). *Pedagogika a didaktika: I. část*. Ostravská univerzita. <http://projekty.osu.cz/mentor/III-pedagogik-didaktika.pdf>

Hesová, A. (2013). *Metodická doporučení pro výuku finanční gramotnosti*. Národní ústav pro vzdělávání.

Hesová, A., & Zelendová, E. (2011). *Finanční gramotnost ve výuce. Metodická příručka*. Národní ústav pro vzdělávání divize VÚP.

Maňák, J., & Švec, V. (2003). *Výukové metody*. Paido.

Ministerstvo financí ČR. (2010). *Národní strategie finančního vzdělávání*. <https://www.msmt.cz/file/31443/>

Ministerstvo financí ČR. (2019). *Finanční vzdělávání a jeho vývoj v České republice*. https://amsp.cz/wp-content/uploads/2020/01/N%C3%A1rodn%C3%AD-startegie-finan%C4%8Dn%C3%ADho-vzd%C4%9B1%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD-mp_ALBSBJBMDU8I.pdf

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. (2021). *RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Edu.cz. <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Mojžíšek, L. (1975). *Vyučovací metody*. Státní pedagogické nakladatelství.

Oddělení 3603 - Retailové finanční služby a ochrana spotřebitele MF ČR. (2017, 20. července). *Standard finanční gramotnosti*. <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2017/standard-financni-gramotnosti-29163>

OECD. (2012). *PISA 2012: Konceptní rámec finanční gramotnosti*. https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20C5%A1et%C5%99en%C3%AD/PISA_2012_koncepcni_ramec_figr.pdf

Průvodce upraveným RVP ZV. (2014, 30. května). *Finanční gramotnost: Doporučení, inspirace a náměty*. Národní pedagogický institut České republiky. <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6461>

Skalková, J. (2007). *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Grada Publishing.

Škvára, M. (2011). *Finanční gramotnost*. M. Škvára.

Zormanová, L. (2012). *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Grada Publishing.

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek č. 1.1: Schéma finanční gramotnosti, zdroj: Škvára (2011, s. 14).....	10
Tabulka č. 1.1: Standard finanční gramotnosti, (MF ČR 2017, s. 4–5).....	12
Tabulka č. 3.1: Didaktická hra finanční gramotnost (vlastní zpracování)	23
Graf č. 6.1: 1. otázka z dotazníku: Vaše pohlaví	30
Graf č. 6.2: 2. otázka z dotazníku: Kolik je Vám let?	31
Graf č. 6.3: 3. otázka z dotazníku: Na jaké škole působíte? (název školy).....	31
Graf č. 6.4: 6. otázka z dotazníku: Jste pedagogem na 1. či 2. stupni ZŠ?	32
Graf č. 6.5: 7. otázka z dotazníku: Otázka pro učitele 1. stupně ZŠ: Která z témat FG jsou na škole vyučována?	33
Graf č. 6.6: 7. otázka z dotazníku: Otázka pro učitele 2. stupně ZŠ: Která z témat FG jsou na škole vyučována?	33
Graf č. 6.7: 13. otázka z dotazníku: Jaké preferujete výukové metody finanční gramotnosti?.....	36
Graf č. 6.8: 15. otázka z dotazníku: Je podle Vás výuka finanční gramotnosti na základních školách dostatečná?.....	37
Graf č. 6.9: 17. otázka z dotazníku: Za jak důležitou považujete výuku finanční gramotnosti na základní škole?	38